

A pilisi lentől a homoki kikericsig

A Pilisi Parkerdő Zrt. területe a Gerecse, a Pilis, a Budai- és a Visegrádi-hegységeket, a Gödöllői-dombságot, a Dunazugi-medencéket, valamint a Duna menti síkság egyes részeit foglalja magában. A Parkerdő térségének különlegességét a három nagy tájképi elem, a hegységek, a dombságok és a síkság találkozása adja. Ebből következik a terület nagyfokú változatossága.

A Parkerdő növényzetében a sokszínűség mellett az átmeneti jelleg emelhető ki. Ennek oka részben az alapkőzet változatossága, részben pedig a szubmediterrán és kontinentális klímahatárok találkozása.

A Visegrádi-hegység hídként szerepel a Dunántúli-középhegység és az Északi-középhegység flórája között. Sok faj, illetve társulás itt éri el elterjedésének határát (pl. *pirosló bunyor*, *nyúl farkfüves bükkös*). Az ártéri szintek jellegzetes növénytársulásaitól kezdve a homoki pusztagyepéken keresztül, a közép- és magashegységi vegetáció több típusáig bezárólag rendkívül összetett a növényzet.

A *Keleti-Gerecse* kistáj meredek déli lejtőin fordulhatnak elő a gyakran keleties elterjedésű sztyepp- és erdőssztyeppfajok (*vetővirág*, *piros kígyószisz sugaras zsoldtina*, *macskahere*, *festő csütleng*, *kései pitypang*, *tavaszi hérics*), amelyek az évszázadokkal ezelőtti erdőirtásokkal nyertek nagyobb életteret, majd a szántók előtérbe kerülésével újra visszaszorultak. A löszös, laza üledéken kialakult elegyes tölgyesekből kevesebb maradt.

Pilisi len (*Linum dolomiticum*)

Rári sas (*Haliaeetus albicilla*)

A tájban szigetszerűen kiemelkedő mészkő hegyek vegetációja és flórája hegyvidéki jellegű, itt a délies oldalakat lejtőssztyepp, sziklagyep, bokorerdők, mészkevelő tölgyesek fedik, míg az északioldalon gyertyános-tölgyesek, ritkán bükkösök jelennek meg. Cserestölgyesek leginkább a Központi-Gerecsével szomszédos dombokon fordulnak elő. A jelenleginél jóval nagyobb szerepe lehetett a patakokat kísérő nedves élőhelyeknek (ártéri erdők, sásosok, nedves-üde rétek), amelyek mára jelentősen megritkultak.

A *Pilis* ma is többségében erdővel borított hegyvidék. A hegység növényzetének majd minden tagja megfigyelhető a Pilis hegy tömbjén. Megtalálhatók az üde erdők: a magasabb tetőkön és az északi kitettséggel rendelkező oldalakon bükkösök és gyertyános-tölgyesek. A délies oldalakra tölgyesek jellemzők, míg a legmeredekebb, sziklás déli lejtőkön megjelennek a bokorerdők és a száraz gyep. A hegy északi és keleti meredek letörését változatos, sziklás-köves talajú erdők mozaikja fedi.

A hegyvonulat keleti, alacsonyabb részén hasonló, de kissé kevésbé változatos vegetáció található, ahol már a száraz erdők a leggyakoribbak. Ahol a hárshegyi homokkő felszínre kerül, ott mészkevelő tölgyesek is kialakultak. A hegységnek mind az üde erdei, mind a száraz erdei és gyepi flórája gazdag. Legjelentősebb növénye a Kárpát-medencei bennszülött *magyarföldi husáng*, amelynek legerősebb hazai populációja a Pilis-tető sziklás gyepeiben és az erdők szegélyében él. A ma-

gashegységi *hegyi tarsóka* egyetlen hazai állománya is a Pilisben található.

A *Budai-hegységben* a nagyobb kiterjedésű lakott területek és kisebb szántók mellett jelentős a természetesebb vegetáció kiterjedése. A természetes növényzetet erdők uralják, de nagy a száraz gyep kiterjedése is. Az évszázados erdőhasználat miatt sok a sarjerdő és a megváltoztatott fafajösszetételű állomány. Ugyanakkor hazánkban Budapest II. és XII. kerületében a legnagyobb a 120 évesnél idősebb erdők aránya, a Hárs-hegyen 200 év feletti korú állományok is találhatók.

A magasabb részekon gyertyános-tölgyesek és kisebb arányban bükkösök jellemzők, de sok a változatos fafajösszetételű erdő, ahol hársak,

Fekete gólya (*Ciconia nigra*)

kőrsek, tölgyek, juharok, gyertyán és bükk együtt fordulnak elő. Kiemelésre érdemesek az északias kitettségű, sziklás részeken megjelenő bükkös sziklaerdők és a törmeléklejtő-erdők.

Az alacsonyabb részeket, délies oldalakat fényben gazdag cseres-kocsánytalan és mészkedvelő tölgyesek borítják. A hegység flórája kiemelkedően gazdag, különösen igaz ez a sziklás, száraz gyepek növényvilágára. Itt él a hegység bennszülött faja, a *pilisi len*, de jelentősek a pannon bennszülöttek is (*magyar méreggyilok*, *magyar gurgolya*).

A Visegrádi-hegység növényföldrajzi szempontból még az Északi-közép-

Pirosló hunyor (Helleborus purpurascens)

hegység flórávidékébe tartozik, annak legnyugatibb flórájárását (*Visegradense*) alkotja. A hegység jellemző erdei a fél-száraz és az üde elegyes tölgyesek, valamint a bükkösök. Délies kitettségben és az alacsonyabb tetőkön cseres-tölgyes a zonális erdőtársulás, amelynek Dömös mellett érdekes növénye a szubmediterrán *dudamag*.

Gyertyános-tölgyesek zonálisan csak a legmagasabb tetőkön, fennsíkszerű magaslatokon jelennek meg, többi előfordulásuk az északi oldalakon és völgyekben extrazonális. Ebben a társulásban él a *poszók árvacsálán*, *erdei varjúkőröm*, *erdei varjú*.

A bükkösök emberi hatásnak köszönhetően is kisebb területet borítanak, elsősorban a hegység középső és északi részén fordulnak elő, lombkoronaszintjükbe kocsánytalan tölgy elegyedik.

A hegységre jellemzőek a szűk, mély völgyek, illetve kőtörmelékkel fedett hegyoldalak, tetők edafikus erdőtársulásai, a szikladomborzatú erdők. Magas kőrsekben, hársakban, juharokban gazdag sziklás talajú erdők, mint a sziklaerdők, a szurdokerdők, valamint a törmeléklejtő-erdők. A törme-

léklejtőkön és sziklás gerincéleken hársas sziklaerdők, a szakadékos völgyekben szurdokerdő helyi változata alakult ki. Jellemző fajaik a *pézsma boglár*, *csillogó golyaorr*, *hölgyestike*, *erdei holdvioleta*, ritka a *gímpáfrány*. A déli oldalakon melegkedvelő társulások jutnak uralomra. Jellemző fajaik a *virágos kőr*, *fekete fodorka*, *mérgező sás*, *hegyközi cickafark*, *magyar bogáncs*, tömeges a *tollas szálkaperje*, illetve egyes típusokban a *baszuszokásafű*.

A Gödöllői-dombság platóin jellemző mezei juharos-tölgyes. Elterjedt a melegkedvelő tölgyes, *sziklai sás*, *hengeres peremizs*, *tarka nőszirm közönséges borkóró*, *bugás veronika* előfordulásával.

Kiseb kiterjedésű, de fontos társulás a lösz-tölgyes, melyben jellemző a *sárgás sás*, *nagyzezerjófű*, *szarvaskocsord*, *macskahere*, *selymes boglárka*, *pusztai meténg* előfordulása.

A cseres-tölgyesek extrazonálisan, kis területen jelennek meg. A mély völgyek, északias lejtők társulása a gyertyános-tölgyes, szubmontán elemekkel (*békabogyó*, *fenyőspárga*, *sárgaárvasalán*, *bükk*). A kistáj peremén egykor nagy területet elfoglaló homoki tölgyesek mára szinte teljesen eltűntek. A kistáj teljes területére jellemzők a nyílt és zárt homoki gyepek. Általános jelenség a nedves élőhelyek területének visszaszorulása. Ezzel szemben terjed néhány gyomjelle-
gű, nagy területet benépesítő faj, mint a parlagfű, selyemkóró.

A Duna menti síkság a Duna-Tisza köze északi nyúlványa, potenciális növényzete erdőssztyepp. A Duna parti részeken vízhez kötött, azonális élőhelytípusok alakultak ki. A terület nagy részét a mezőgazdaság, homok- és kavicsbányák, települések foglalják el, így a természetes-természetközeli növényzet a táj kevesebb mint 6%-án maradt fenn. Ennek jelentős része ártér, a zátonyok pionír növényzete és a teljes folyóparti zonáció – bokorfüzesek, puhafa- és keményfalyetek – megtalálható, ez utóbbiaknak csak maradványai vannak. A fűz-nyár ligeterdők egy része jó állapo-

tú, melyet egyes fajok is jeleznek (*nyári tűzike*, *ligeti csillagvirág*, *ligeti szőlő*). A ligeterdők szegélyében ártéri kaszálókat, mocsár-, ritkán lápréteket találunk.

A Parkerdő által kezelt területeken az élőhelyek sokféleségének köszönhetően az állatvilág is rendkívül összetett, sok ritka veszélyeztetett faj állománya él a térségben.

A száraz hegyi gyepeken a *fűrészes-lábú szöcske* és az orosz sztyeppékre jellemző, itt reliktum jellegű *régi sáska* él. A kételtű fauna az összes hazai fajt tartalmazza. Köztük különösen színpompás a ritkaság számba menő, a Visegrádi-hegység nedves völgyalján élő *foltos szalamandra*. A hüllők közül a *pannon gyík* a Pilisben és a Visegrádi-hegységben is előfordul. A Parkerdő területén sok az erdei énekes- és ragadozó madár, a Duna mentén vízi-, parti és gázlófajok egyedei figyelhetők meg. Kiemelkedő jelentőségű a *kerecsensólyom*, a *kígyászólyv* állománya. Több erdészeti tájunkon költ a *fekete golya* és a *régi sas* is.

A Visegrádi-hegység idősebb erdeiben a *fehértű fakopáncs* állomány számottevő, mely a kíméleti területek, a biotópa és holtfa megfelelő kezelésének is köszönhető.

A barlangok, elhagyott bányajáratok népes *denevért* kolóniáknak adnak helyet. A magyarországi denevérfajok

Árványbajas sovány gyepek a Visegrádi-hegységben

több, mint 80%-a megtalálható vagyunk kezelt területeinken.

Több védett cickány- és pelefa- és a területen, a vizek mentén pedig a vidra és az eurázsiai hód. Erdeink gyakori kisragadozó a nyuszt és a vadmacska.

Némegy Zoltán,
Pilisi Parkerdő Zrt.